

Пана І. Ю.

КОЛЕКЦІЯ ВИН У ПІДГОРЕЦЬКОМУ ЗАМКУ: СОРТИ ТА ОБІГ (1874–1880)*

У статті введено в науковий обіг реєстр вин Підгорецького замку, укладений 1874 р. Це джерело містить інформацію про найменування сортів вин, кількість пляшок, обіг вин за період 1874–1880 рр., прізвища гостей, яких частували вином. Висунуто й обґрунтовано припущення, що автором реєстру був Антоній Кричинський, багатолітній управитель замку (1869–1890). Реєстр вин був призначений передусім для звіту бурґрабія перед власником замку – князем Євстахієм Сангушком і його довіреними особами. Однак це джерело дає змогу проаналізувати також динаміку повсякденного життя в Підгорецькому замку у цей період, відстежити візити приватних осіб, державних чиновників і публічні заходи. У реєстрі представлено здебільшого французькі й угорські вина. Кількість вин корелюється з їхньою вартістю, а частування певними сортами вин – із соціальним рівнем гостей замку або родинними чи приятельськими зв'язками з ними. Джерело підтверджує не лише гастрономічні, а й широкі культурні й соціальні функції споживання вина. Стаття, окрім публікації самого тексту джерела, є спробою висвітлити малодосліджену повсякденну історію Підгорецького замку.

Ключові слова: Підгорецький замок, вино, князі Сангушки, Євстахій Сангушко, архів Сангушків.

Вино як алкогольний напій і як засіб соціокультурної комунікації, і навіть як предмет розкоші давно викликає зацікавлення істориків, які вивчають різні епохи і регіони. Найновіші праці, часто колективні монографії, присвячено різним аспектам історії вина у XIX ст. (культурному, економічному, соціальному), зокрема в Західній Європі¹. Однак для Центрально-Східної Європи історія вина та культура його споживання в цей період залишаються ще недостатньо дослідженими сферами. Найновіші праці належать польським дослідникам Дороті Діас-Левандовській, Роману Марцінку та іншим². З'являються і укра-

їнські дослідження історії вина, зокрема в контексті гастрономічної історії, історії повсякдення, історії дозвілля та історії еліт XVII–XIX ст. (наприклад, праці Максима Яременка, Олексія Сокирка, Олени Пивоваренко, Стефанії Демчук та інших)³.

Пивниці (погреби, підвали) були не лише місцем для зберігання вина за низьких темпера-

kulturowa wina francuskiego w Polsce od połowy XVII do początku XIX wieku (Warszawa: Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, 2014); Roman Marcinek, *Rex vinorum: z dziejów węgryzna w dawnej Polsce* (Warszawa: Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, 2015).

³ Максим Яременко, «Насолоди освічених в Україні XVIII століття (про культуру вживання церковною елітою чаю, кави та вина)», *Київська академія* 10 (2012): 117–184; Олексій Сокирко, «“Ведлугь порядку братерского”: бенкети київських ремісників другої половини. XVIII ст.», *Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій* 7, Спеціальний випуск «Іжа та місто» (2019): 35–86; Олексій Сокирко, *Кулінарна мандрівка в Гетьманщину: секрети й таємниці староукраїнської кухні середини XVII–XVIII століть: з автентичними рецептами, адаптованими кухарем-технологом Василем Дручком* (Київ: Темпора, 2021); Юлія Ярцун, «Дозвілля шляхти Київської губернії в XIX ст. (короткий огляд)», в *Historia III*, т. 3: *Polsko-ukraińskie spotkania z Klio* (Częstochowa: Harit Krzysztof Bednarek, 2016), 49–59; Олена Пивоваренко, «Винокуріння та шинкування в Гетьманщині (друга половина XVII – XVIII століття). Історіографія проблеми», *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Історія* 81 (2005): 104–106; Її ж, «Виноградне вино у житті козацької старшини в першій половині XVIII ст. (на матеріалах щоденників Я. Марковича)», *Етнічна історія народів Європи* 48 (2016): 18–23; Стефанія Демчук, *Від бобра до фазана: іжа західноєвропейського середньовіччя* (Київ: izhak, 2021), 237–264.

* Матеріали до статті зібрано під час участі в Programie Stypendialnym Rządu RP dla Młodych Naukowców (вересень 2014 р. – липень 2015 р.)

¹ *A History of Wine in Europe, 19th to 20th Centuries*, volume I: Winegrowing and Regional Features, eds. Silvia A. Conca Messina et al. (Cham: Springer International Publishing AG; Palgrave Macmillan, 2019); *A History of Wine in Europe, 19th to 20th Centuries*, volume II: Markets, Trade and Regulation of Quality, eds. Silvia A. Conca Messina et al. (Cham: Springer International Publishing AG; Palgrave Macmillan, 2019); *The Routledge Handbook of Wine and Culture*, eds. Steve Charters et al. (London: Routledge, 2022).

² Dorota Lewandowska, *Histoire culturelle du vin français en Pologne: moitié XVIIè-début XIXè siècle (Historia kulturowa wina francuskiego w Polsce od połowy XVII do początku XIX wieku)*, (PhD diss., Université Michel de Montaigne, Bordeaux III, 2013); Idem., *Historia kwaśnego francuza. Ewolucja pojęcia dobrego smaku i wyobrażeń o winie francuskim w Polsce*, in *Historie kuchenne: rola i znaczenie pożywienia w kulturze*, red. R. Stolićna, A. Drożdż (Cieszyn; Katowice; Brno: Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2010), 34–44; Dorota Dias-Lewandowska, *Historia*

тур для безпосереднього споживання під час прийомів і застіль, а й своєрідним еквівалентом скарбниці, яка додавала власникові соціального престижу⁴.

Вино завжди було невід’ємною частиною світського життя представників аристократії. Не становлять виняток і мастки в Галичині в другій половині XIX ст., зокрема одна з резиденцій князів Сангушків – Підгорецький замок. У 1865 р. представник цього аристократичного роду князь Владислав⁵ придбав Підгорецький замок у Леона Жевуського⁶. Згодом він передав його і село Підгірці з навколишніми хуторами своєму синові – князю Євстахю, через укладення договору купівлі-продажу від 20 вересня 1867 р.⁷ Саме за князя Євстахія, який володів замком до смерті у 1903 р., було укладено реєстр вин у 1874 р.⁸

Дослідниця Д. Діас-Левандовська зазначає, що наше знання про культуру споживання алкогольних напоїв у середовищі аристократії може спиратися на різні типи джерел, зокрема списки придбаних товарів, торговельну кореспонденцію, описи застіль, реєстри вмісту пивниць, а також списки напоїв, які подавали до столу⁹. Однак ці джерела, на її думку, мають свої недоліки: їх збереглося небагато, вони не є вичерпними, містять фрагментарну інформацію, стосуються, зазвичай, коротких хронологічних періодів, не дають змоги прослідкувати зміни в асортименті напоїв і не завжди пояснюють призначення напоїв та обставини, за яких їх споживали. На прикладі аналізу збережених списків напоїв до столу княгині Александри Огінської з Седлець (жовтень 1788 р. – лютий 1789 р.) Д. Діас-Левандовська демон-

струє методологію роботи з таким типом джерел¹⁰.

У наявних численних публікаціях щодо історії Підгорецького замку тематику історії вина та культури його споживання ще не висвітлювали¹¹. Саме тому метою статті є актуалізувати цю тематику через публікацію реєстру вин – «*Przyhud i rozhud wina w piwnicach Zamku Podhoreckiego, spisano dnia 1-go wrzesnia 1874 r.*»¹², а також його аналіз та інтерпретацію. Відкритими залишаються питання щодо шляхів надходження вин до замку та їхньої вартості. Відповідь на них може дати подальша робота зі збереженою фінансовою документацією князів Сангушків цього періоду. Однак навіть ця лаконічна інформація з реєстру вин дає можливість побачити розмаїття щоденного життя у стінах замку.

Реєстр вин містить інформацію про найменування вин, які зберігалися у пивниці Підгорецького замку, та їхній обіг за період 1874–1880 рр. Цей реєстр розміщено на вільних сторінках «Ілюстрованого інвентаря замку в Підгірцях» (1859 р.), який уклав Леон Жевуський¹³. Архів роду Жевуських, за період їхнього володіння замком, успадкували нові власники – князі Сангушки, і він став частиною їхнього родового архіву, що зберігається на сьогодні у Кракові¹⁴.

Найімовірніше, реєстр вин уклав Антоній Кричинський, який у 1869–1890 рр. обіймав посаду бурграбія (управителя) замку за князя Євстахія Сангушка. Про це свідчить розташування цього реєстру перед робочим списком ремонтних робіт у замку від 1869 р., які стали частиною започаткованої ним «Хроніки Підгорецької»¹⁵. Також помітною є схожість почерків у реєстрі й «Хроніці». А. Кричинський виріз-

⁴ Lewandowska, *Histoire culturelle du vin français en Pologne*, 268–269.

⁵ Stefan Kieniewicz, “Sanguszko Władysław Hieronim (1803–1870)”, in *Polski Słownik Biograficzny*, kom. red. Antoni Gąsiorowski et al., t. 34/4 (143) (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1993), 514–517; Kazimierz Karolczak, „Sanguszko Władysław Hieronim (1803–1870)”, in *Encyklopedia Tarnowa*, red. nac. Andrzej Niedojadło (Tarnów: Tarnowskie Towarzystwo Kulturalne, 2010), 388–389.

⁶ Archiwum Rodzinne Sanguszków (Archiwum Narodowe w Krakowie, zesp. 637 Archiwum Sanguszków) 2, Testament Władysława Sanguszki i odpis do niego, 77.

⁷ Archiwum Podhoreckie (Archiwum Narodowe w Krakowie, zesp. 637 Archiwum Sanguszków) (далі – Podh.) IV/XVI, Sanguszko Eustachy. Dobra podhoreckie. Dzierżawa, kontrakty kupna-sprzedaży (1866–1867), 1–7.

⁸ Stefan Kieniewicz, “Sanguszko Eustachy Stanisław (1842–1903)”, in *Polski Słownik Biograficzny*, kom. red. Antoni Gąsiorowski et al., t. 34/4 (143) (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1993), 478–480.

⁹ Dorota Dias-Lewandowska, “Spisy trunków wydanych na stół jako źródło do badania kultury picia w Polsce”, in *Wino i historia. Studia z historii wina w Polsce*, t. 2 (Warszawa: Stowarzyszenie Historyków Sztuki, 2018), 86–87.

¹⁰ Ibid., 87–94.

¹¹ Більше про це див.: Іванна Папа, «Сангушки в історії Підгорецького замку (1865–1939): джерела до вивчення (за краківськими і тарновськими архівними матеріалами)», *Наукові записки НаУКМА. Історичні науки* 2 (2019): 94.

¹² Podh. II 158, *Przyhud i rozhud wina w piwnicach Zamku Podhoreckiego, spisano dnia 1-go wrzesnia 1874 r.* [ненумер. паг.]

¹³ Stefan Kieniewicz, “Rzewuski Leons (Leon) (1808–1869)”, in *Polski Słownik Biograficzny*, t. 34/1 (140) (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1992), 127–130.

¹⁴ Родовий архів Сангушків (фонд 637) у Краківському державному архіві має як окрему складову «Підгорецький архів» («Archiwalia Podhoreckie»). Див. детальніше огляд архівних матеріалів: Папа, «Сангушки в історії Підгорецького замку (1865–1939)», 95.

¹⁵ Podh. II 158, „Zanotowanie ważniejszych robót koło zamku Podhoreckiego” (1869–1887), S. I–IV; Podh. II 185, *Kronika podhorecka, 1876–1906*, ks. Публікація джерела: Іванна Папа, “«Kronika Podhorecka» jako źródło do badań nad dziejami zamku w Podhorcach w drugiej połowie XIX wieku na początku XX wieku”, *Krakowskie Pismo Kresowe* 12 (2020): 151–186.

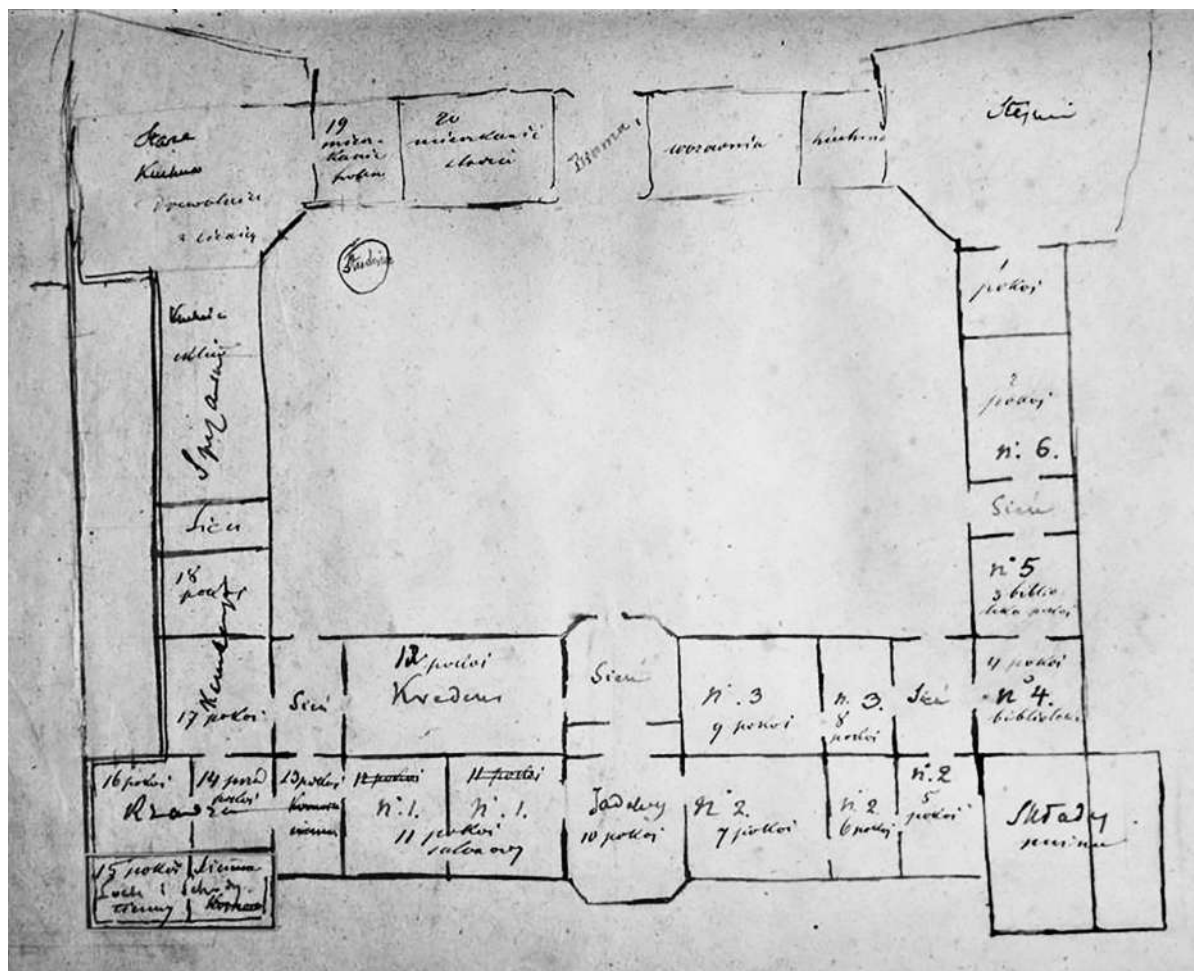

Рис. 1. Схема першого поверху Підгорецького замку, імовірно промальована власноруч Леоном Жевуським (Podh. II 158, Inwentarz rysunkowy zamku w Podhorcach (sporządzony przez Leona Rzewuskiego), 51)

нявся надзвичайною скрупульозністю і акуратністю у веденні документації. Про це свідчать як «Хроніка», так і майнова документація та численні листи, збережені у вхідній кореспонденції князя Євстахія Сангушка. Важко пояснити, чому бурграбій вибрав для реєстру вин рукопис Леона Жевуського. Можливо, він прагнув раціонально використати вільні аркуші, формат журналу з твердою палітуркою був зручним для використання або ж наявність такого реєстру в журналі з зовсім іншою назвою не підштовхнула б нікого шукати цю інформацію саме там.

Можна припустити, що пивниця в замку розташовувалася у одному з підвалів під першим поверхом замку (партером). Прохолода підвальных приміщень якнайкраще сприяла тривалому зберіганню вина. Відповідно до збереженої схеми першого поверху замку, яку накреслив Леон Жевуський у 1859 р., найімовірнішим видається розташування пивниці в куту-

вому приміщенні з північно-східного боку замку, наприклад у льоху¹⁶ (рис. 1). Це припущення підтверджує коротка згадка про локалізацію входу в пивницю (праворуч від приміщення біля головного входу (*sieni głównej*)) у праці Владислава Кричинського, сина Антонія Кричинського¹⁷. У праці Яна Островського та Єжи Петруса опис замку розпочинається з першого поверху, приміщення якого використовували з різною метою (як житлові, господарські, складські, бібліотеку тощо), однак немає згадок про локалізацію пивниці¹⁸.

Реєстр вин написано польською мовою, розміщено у таблиці, прокресленій олівцем. Розмір аркушів – 21×30 см. Аркуші розділено на дві

¹⁶ Podh. II 158, Inwentarz rysunkowy zamku w Podhorcach (sporządzony przez Leona Rzewuskiego), 51.

¹⁷ Władysław Kryczyński, *Zamek w Podhorcach* (Złoczów: Nakładem i drukiem Wilhelma Zukarkandla, 1894), 48.

¹⁸ *Podhorce: dzieje wnętrz pałacowych i galerii obrazów*, oprac. Jan K. Ostrowski, Jerzy T. Petrus; przy współpracy Oksany Kozyr, Tatiany Sabodasz, Angeli Zofii Sołtys (Kraków: Zamek Królewski na Wawelu, 2001), 13–14.

колонки. Записи зроблено коричневим і фіолетовим чорнилами.

Мета такого реєстру полягає, вочевидь, у звітності перед князем Євстахієм і його довіреними особами щодо обігу вин у замку. Цей реєстр є найпевніше робочим варіантом записів.

Реєстр містить таку інформацію: назва вина, рік – імовірно виготовлення вина або його надходження до замку, кількість виданих пляшок на прийоми й застілля, часто із зазначенням прізвищ гостей (період 1874–1880 рр.), кількість проданих пляшок (без зазначення прізвища покупця). Дорогі вина наявні в реєстрі в невеликій кількості, їх подавали на прийомах поважних гостей і родичів.

Із реєстру ми можемо довідатися точні дати відвідин замку князем Євстахієм Сангушком (30 грудня 1874 р. – 4 січня 1875 р., 25 січня 1875 р., 2–9 квітня 1878 р., 18 липня 1878 р., 16 липня 1880 р.). Інформацію про такі особисті візити дуже важко відстежити, адже сам князь Євстахій не фіксував її письмово. Частково вона міститься у «Хроніці» (записи бурграбія) та гостювних книгах (зокрема в записях дружини князя Євстахія – Констанції)¹⁹.

Також реєстр фіксує інформацію про прийоми в замку різних державних комісій (класифікаційної, ґрунтової, лісової; липень–вересень 1878 р.; січень 1880 р.). Вочевидь, відвідини таких комісій могли тривати довше, ніж один день, і учасників комісій частували обідами з вином, а також могли розміщувати в кімнатах для гостей у замку.

У реєстрі трапляються і незвичні, навіть курйозні записи. Зокрема, є інформація про те, що кілька пляшок розбилися через камінь, який відколовся від віконного порталу; що пляшка неповна (це стосується напою «Ямайка»). Серед вин згадано й інші алкогольні напої, які зберігалися в пивниці, а саме – одну пляшку лікеру й одну пляшку старки (сорт міцної витриманої горілки)²⁰. Також зазначено про використання вина як плати за роботу (наприклад, за створення мозаїки).

Реєстр містить також інформацію, яку можемо трактувати як вияв турботи про місцевих мешканців, зокрема про передання пляшки вина для жінки, яка зазнала опіків під час пожежі. Д. Діас-Левандовська зауважує, що ще від

XVII ст. в рукописних і друкованих матеріалах трапляються поради щодо застосування вина або мікстур на його основі з лікувальною метою²¹.

Більшість записів щодо видавання вин стосуються довіреної особи (*pełnomocnika*) князя Євстахія – Юзефа Красіцького²² та управителів майном (*zarządca dóbr*) Едварда Плінти і, згодом, Мечислава Бардецького²³. Про подальше застосування виданих вин нам невідомо. Можемо припустити, що вина подавали на обідах із поважними гостями – відвідувачами замку або ж дарували гостям чи іншим особам, можливо, державним чиновникам.

Також реєстр вин свідчить, що Підгорецький замок був місцем публічних зустрічей (з'їздів, конференцій). Зокрема, 22 липня 1875 р. бурграбій видав 100 пляшок червоного вина (сорту *Bordeaux Czerwone Rauzan*) для учасників Другого з'їзду польських природознавців і лікарів. Прізвища й підписи частини учасників цього з'їзду містяться на семи сторінках «Гостювної книги»²⁴ (рис. 2). Цей захід відбувся у Львові (19–24 липня 1875 р.), його результати було опубліковано в підсумковому збірнику²⁵. В звітних матеріалах міститься огляд виїзду делегатів (близько 300 осіб) у Підгірці 22 липня 1875 р.²⁶ Для підготовки прийому такої значної кількості гостей було сформовано чисельний організаційний комітет на чолі з власником Ожидова (сусіднє село, де розміщувалася залізнична станція) – Каролем Губіцьким. Учасники виїхали зі Львова о 7-й ранку з залізничної станції Підзамче спеціальним потягом, оздобленим зеленню і прапорами. Разом із гостями прибув військовий оркестр пана Розенкранца для музичного супроводу екскурсії. В Ожидові відбулися зустріч гостей, сніданок на території саду поблизу дому Кароля Губіцького і виїзд кінними екіпажами до Підгірців. Після приїзду була екскурсія замком, а о 14-й годині на території біля замку (напевно, на терасі з північного

²¹ Lewandowska, *Histoire culturelle du vin français en Pologne*, 85, 88–92.

²² Із «Хроніки» відомо, що Юзеф Красіцький (Józef Krasicki) обіймав посаду довіреної особи князя до 1 липня 1883 р., коли був усунутий за, ймовірно, зловживання посадовими обов'язками.

²³ Із «Хроніки» відомо, що Мечислав Бардецький став управителем майна 4 січня 1878 р., змінивши на цій посаді Едварда Плінту.

²⁴ Podh. II 189. *Księga autografów zwiedzających zamek w Podhorcach (1835–1898)*, 37–43.

²⁵ *Pamiętnik Drugiego Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich we Lwowie (19–24 Lipca 1875 r.)* (Lwów: August Noskiewicz; Wydział Gospodarczy Drugiego Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich, 1876).

²⁶ *Ibid.*, 36–44.

¹⁹ Папа, «Сангушки в історії Підгорецького замку (1865–1939)», 97.

²⁰ «Старка», в *Словник української мови*, т. 9: С, ред. І. С. Назарова та ін. (Київ: Наукова думка, 1978), 658; Jan Cieślak & Henryk Lasik, *Technologia wódek* (Warszawa: Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, 1979), 205.

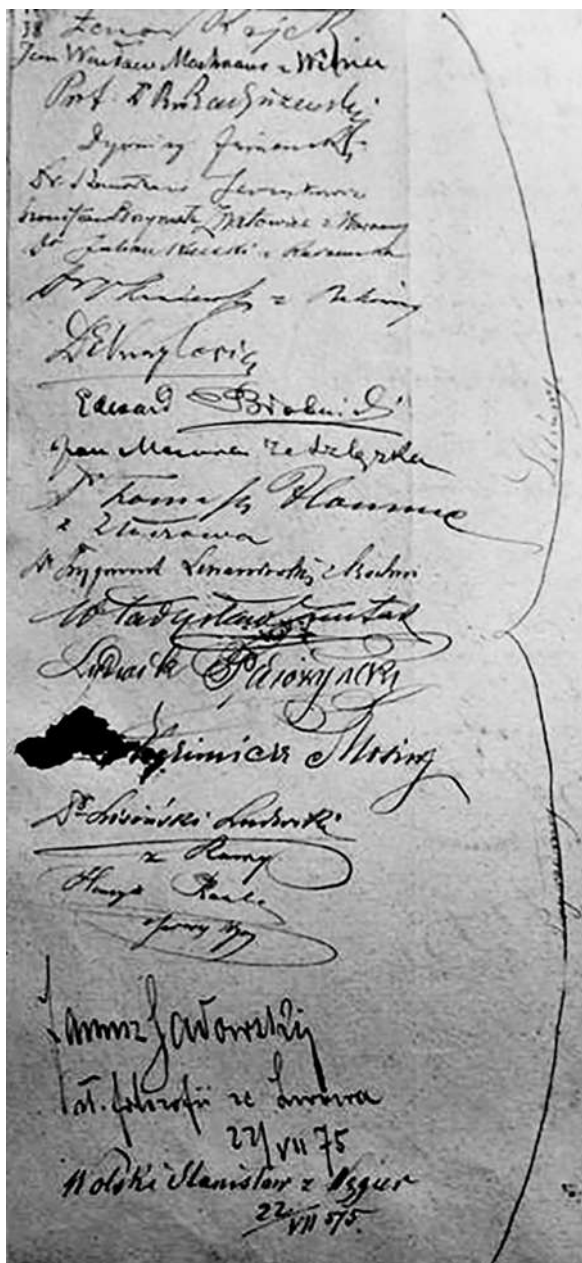

Рис. 2. Одна із сторінок з автографами учасників з'їзду 1875 р. із гостьової книги (Podh. II 189. Księga autografów zwiedzających zamek w Podhorcach (1835–1898), 38)

боку) обід, на який «князь Сангушко надав вино, а князь Адам Сапега²⁷ – пиво з Красічина»²⁸. Промови й тости виголосили маршалок Золочівського повіту граф К. Водзіцький, президент з'їзду доктор Маєр, доктор Носкевич, граф Володимир Дідушицький та інші. Після обіду в супроводі оркестру відбулася екскурсія на давньоруське городище Пліснесько, поруч із Підгірцями, де виголосили доповіді доктор

²⁷ Stefan Kieniewicz, "Sapieha Adam (1828–1903)", in *Polski słownik biograficzny*, t. 34 (Wrocław, Warszawa, Kraków: 1992–1993), 534–539.

²⁸ *Pamiętnik Drugiego Zjazdu*, 37.

Я. Черкавський і професор Барановський, а також українською виступив професор Ана-толь Вахнянин²⁹. У реєстрі вин за окреслений період зафіксовано лише одну подію з такою значною кількістю гостей.

Зауважу, що в реєстрі вин 1874 р. переважають закордонні вина (французькі й угорські). Мода на них динамічно змінювалася у XVII–XIX ст., однак, як зазначала Д. Діас-Левандовська, в різний час була маркером соціального становища³⁰.

Найстаріше вино з реєстру датовано 1864 р. Створюючи перелік вин, бурграфій зазначав як оригінальну назву, так і доповнення польською мовою про сорт вина (біле або червоне). Припускаю, що при записі оригінальних назв могли бути помилки, адже деякі з сортів вин не вдається ідентифікувати з наявними у довідниках назвами, або ж у найменуваннях вин могли відбутися зміни, не зафіксовані у довідниках. За кількістю у реєстрі вин превалюють червоні вина.

У реєстрі зазначено такі сорти вин і кількість наявних пляшок на 1874 р. (подано за оригінальним правописом):

- Білі: Feslauer Białe Węgierskie (35), Bordeaux Premier Grand Cru Seuternu (Sauternes. – I. II.) (Białe) (20)³¹, Bordeaux Schateau Lapaurie (Białe) (10)³², Bordeaux Schateau (Château. – I. II.) La Tour Blunche (Białe) (20), Schateau (Château. – I. II.) d ygueum Lur Saluces (Białe) (10), Bordeaux Schateau (Château. – I. II.) d ygueum (Białe) (5).
- Червоні: Feslauer Czerwone Węgierskie (37), Bordeaux Czerwone St. Emilion (274)³³, Bordeaux Czerwone Saint Sauveur (274)³⁴, Bordeaux Czerwone Rauzan (132)³⁵.

²⁹ В. І. Кізченко, «Вахнянин Анатоль Климентійович (1841–1908)», в *Енциклопедія історії України*, т. 1 (Київ: Наукова думка, 2003), 450.

³⁰ Lewandowska, *Histoire culturelle du vin français en Pologne*, 176.

³¹ Оскільки додаткових даних у назві немає, можна лише ідентифікувати муніципалітет походження вина – Сотерн (Sauternes) у Франції, однак не конкретний сорт вина (Tom Stevenson, *The Sotheby's wine encyclopedia* (New York: DK, 2005), 64, 97–107).

³² Припускаю, що це може бути сорт Château Lafaurie-Peyraguey з терміном зберігання 8–30 років (Stevenson, *The Sotheby's wine encyclopedia*, 106).

³³ Додаткових даних у назві немає, тож можна лише ідентифікувати муніципалітет походження вина – Сент-Емільйон (Saint-Émilion) у Франції, однак не конкретний сорт вина (Stevenson, *The Sotheby's wine encyclopedia*, 111–119).

³⁴ Оскільки додаткових даних у назві немає, можна лише ідентифікувати муніципалітет походження вина – Сен-Савєр (Saint-Sauveur) у Франції, однак не конкретний сорт вина (Stevenson, *The Sotheby's wine encyclopedia*, 70–73).

³⁵ Додаткових даних у назві немає, тож можна лише ідентифікувати муніципалітет походження вина – Розан (Rauzan) у Франції, а серед сортів вин можна припустити

Угорські вина зі списку – Feslauer Białe Węgierskie, Feslauer Czerwone Węgierskie. Непросто ідентифікувати назви вин у наявних довідниках, зважаючи на велику кількість синонімічних назв у різних державах. Назва сорту вина Feslauer є синонімом більш поширеної назви цього сорту вина – Portugiese або Blauer Portugiese³⁶. Довідники наголошують, що цей сорт вина не має нічого спільного з Португалією, а був одним із найпопулярніших у Нижній Австрії та Німеччині у XIX – середині XX ст. Вино виготовляли з темних сортів винограду, невибагливого у вирощуванні; напій мав світле забарвлення та м'який аромат. Термін зберігання коливався в межах один–два роки для червоного вина і три–сім років для білого вина³⁷.

З-поміж французьких вин переважають вина бордо (Bordeaux), які походять з одноіменного регіону Франції, де і сьогодні виробляють чи не найбільше вин порівняно з іншими регіонами³⁸. Як зазначає Д. Діас-Левандовська, цей вид вин має довгу й непросту історію на теренах Польщі³⁹. Ці вина широко використовували в XVII – на початку XIX ст. (як столове вино, на продаж, у кулінарії, подавали до столу разом із водою тощо), і вони не належали до елітних вин, що підтверджує їхня у кілька разів менша вартість порівняно з винами з інших регіонів Франції⁴⁰. На уявлення про смакові якості цього вина у Польщі до початку XIX ст., як зауважує дослідниця, впливали не лише смак оригінального вина бордо, а й умови і тривалість його транспортування до Польщі (здебільшого нідерландськими кораблями), умови зберігання й випадки підробок, що викликало у споживачів не завжди позитивні враження⁴¹. Матеріали й форма тари для транспортування вина зазнали значних змін упродовж історії⁴². Від зламу XVII–XVIII ст. вина бордо все частіше транспортували у скляних пляшках, які, на відміну

від тари з інших матеріалів (деревини, кераміки, шкіри, металу та ін.), сприяють якнайкращому збереженню смакових якостей вина за умови дотримання відповідних вимог⁴³. Ще одним важливим моментом, який впливав на смакові якості, був період зберігання вин, залежно від сорту, що також зумовлювало практичну необхідність ведення документації, яка фіксувала дату виготовлення (або ж, можливо, надходження) вина.

У реєстрі представлено вина бордо різних цінкових категорій. У найменшій кількості – дорожчі білі вина з тривалим терміном зберігання: Bordeaux Schateau (Château. – I. II.) La Tour Blunche (Białe) (20)⁴⁴, Schateau (Château. – I. II.) d'Yquem Lur Saluces (Białe) (10)⁴⁵, Bordeaux Schateau (Château. – I. II.) d'Yquem (Białe) (5)⁴⁶.

Значні труднощі виникають щодо ідентифікації назв вин, які не згадано в довідниках, або ж тих, чії назви, можливо, бурґрабій записав французькою мовою з неточностями або помилками.

Текст реєстру вин опубліковано польською мовою зі збереженням оригінального правопису.

Рис. 3. Автографи гостей Підгорецького замку із гостьової книги: «20.05.1877. Paweł Sapięha, Jan Sapięha, dr. Kazimierz Krasicki, Czesław Kamięski» (Podh. II 189. Księga autografów zwiedzających zamek w Podhorcach (1835–1898), 58)

Rauzan-Gassies або Rauzan-Ségla (Stevenson, *The Sotheby's wine encyclopedia*, 96).

³⁶ "Vitis International Variety Catalogue", accessed April 10, 2022, <https://www.vivc.de/index.php?r=passport%2Fview&id=9620>.

³⁷ Stevenson, *The Sotheby's Wine Encyclopedia*, 389; *The Oxford Companion to Wine*, 542.

³⁸ Stevenson, *The New Sotheby's Wine Encyclopedia*, 62–69; *The Oxford Companion to Wine*, 864–891.

³⁹ Lewandowska, *Histoire culturelle du vin français en Pologne*, 111–117.

⁴⁰ *Ibid.*, 73.

⁴¹ *Ibid.*, 106.

⁴² Henry Work, *The shape of wine: its packaging evolution* (London: Routledge, 2019); James F. Shackelford & Penelope L. Shackelford, *The glass of wine the science technology and art of glassware for transporting and enjoying wine* (Hoboken: Wiley, 2018).

⁴³ Work, *The shape of wine: its packaging evolution*, 109.

⁴⁴ Stevenson, *The New Sotheby's Wine Encyclopedia*, 64, 107. Цей сорт вина відповідно до «Офіційної класифікації вин Бордо 1855» належав до категорії *Premier cru*, термін зберігання 8–20 років.

⁴⁵ Назва вина походить від прізвища родини (Lur Saluces), яка володіла виноградниками з 1785 р. Відповідно до «Офіційної класифікації вин Бордо 1855» цей сорт вина належав до категорії *Premier cru supérieur*, термін зберігання 20–60 років (Stevenson, *The New Sotheby's Wine Encyclopedia*, 107).

⁴⁶ Оскільки додаткових даних у назві немає, можна лише ідентифікувати місцевість походження вина – Д'Ікем (d'Yquem) у Франції, однак не конкретний сорт вина (Stevenson, *The Sotheby's Wine Encyclopedia*, 97–107).

Przyhud i rozhud wina w piwnicach Zamku Podhoreckiego, spisano dnia 1-go wrzesnia 1874 r.

[Назва]	Rok	Butelek znajduję się	Butelek wydano	[Примітка]
Feslauer Czerwone Węgierskie	1868	37	1	20.11.1876 – Podczas pobycia W ^{so} Pana Pełnomocnika
			2	20.06.1878 – do Oleska podług dyspozycji J. W. P. Krasickiego
			1	21.06.1878 – podług dyspozycji J. W. P. Pełnomocnika
			1	18.02.1880 – dla W ^{so} Pełnomocnika
			2	15.04 – dla W ^{so} Pana Pełnomocnika
			1	22.08.1880 – dla Pana Komisarza Ptażka
			1	03.10.1880 – dla W ^{so} Pana Pełnomocnika
			1	31.10.1880 – Krajspizyka
			2	13 i 14.11.1880 – Dla Pana Inspektora
Feslauer Białe Węgierskie	1868	35	2	30.12.1874 – podczas pobycia J. O. Księcia pana wydałem butelek
			1	03.03.1878 – dla W ^{so} Pana Bardeckiego ⁴⁷ dla przyjęcia urzędników gminnych
			1	24.02.1879 – dla Rudawskiej bardzo chorej, ktura się w ogniu popiękła
			2	21.01.1880 – podczas Komisji w Zahorcach
			1	Dla Komisji od gradobicia ⁴⁸
Bordeaux Czerwone St. Emilion	1872	274	1	25.01.1875 – dla J. O. Księcia Pana
			1	26.05.1877 – dla J. O. Książąt Sapiehów ⁴⁹
			37	Podług dyspozycji Welmożnego Pana Pełnomocnika w sierpniu 1877 wydałem dla P. P. Inżyniera za parę dni butelkę do 11 ^{go} listopada wydałem razem butelek
			3	kamien z okna rozbił butelek
				razem zostają butelek 232
			20	Panu Bardeckiemu dać do dyspozycji. Krasicki
			1	14.03.1878 – dla W. Pana Bardeckiego butelku
			5	od 14.03 do 09.04 wydałem butelek J. P. Bardeckiemu
			4	02–09.04.1878 podczas pobycia J. O. Księcia butelek
			5	15.04, 23.04 Panu Bardeckiemu
			20	dla W. Pana Bardeckiego
			4	18.07.1878 podczas pobycia J. O. Księcia
			5	9.07.1878 dla Komisji Klasyfikacyjnej podług dyspozycji J. O. Księcia
			4	od 15.08.1878 dla Komisji Szacunkowej lasowej
			4	04. i 05.09.1878 dla Komisji Szacunkowej gruntowej
			1	28.02.1879 dla W ^{so} Pana Krasickiego
			2	profesorowi w Olesku za mozaiki
				177 (Проміжний підрахунок. – I. II.)
				Podług dyspozycij J. W ^{so} Pana Krasickiego resztę sprzedano. Podhorce. Dnia 04.04.1879 r. A. Krzyczynski. (Весь запис видавання вин цього сорту перекреслено навхрест. – I. II.)
			Bordeaux Czerwone Saint Sauveur	1873
1	25.03.1877 dla W ^{so} Pana Pełnomocnika			
1	27.04.1877 dla W ^{so} Pana Pełnomocnika			
2	od 07.03 do 10.03 1878 dla W ^{so} Pana Pełnomocnika			
3	21.06.1878 dla W ^{so} Pana Pełnomocnika			
2	19.07.1878 podczas pobytu J. O. Księcia			
1	07.09.1878 podczas pobycia Księcia Czartoryskiego, hr. Tarnowskich i Branickich			
3	w listopadzie podczas pobytu W ^{so} Pana Pełnomocnika 1878 przez dwa razy			
1	dla W ^{so} Pana Pełnomocnika			
257	reszta sprzedano (Ці слова прописано навхрест, поверх записів. – I. II.)			

⁴⁷ Из «Хроніки» дізнаємося, що П. Бардецький був управителем майна (rządca Dóbr).

⁴⁸ За «Хронікою»: «Dnia 6 czerwca 1880 o godz. 5 ½ wieczór wypadł grad wielkości włoskiego orzecha; wytukł wszystkie jarzyny i owoce poniszczył». Тому згадана комісія пов'язана найпевніше з цією подією.

⁴⁹ Из гостьової книги (Podh. II 189. Księga autografów zwiedzających zamek w Podhorcach (1835–1898), 58) дізнаємося, що замок відвідали, і припускаю, залишилися на кілька днів, «20.05.1877 Paweł Sapieha, Jan Sapieha, dr. Kazimierz Krasicki, Czesław Kamieński» (рис. 3). Це припущення підтверджує видавання пляшок іншого сорту вина 20 травня 1877 р. для цих гостей.

[Назва]	Rok	Butelek znajduję się	Butelek wydano	[Примітка]
Bordeaux Czerwone Rauzan	1873	132	2	od dnia 30.12.1874 do 04.01.1875 podczas polowania dla J. O. Księcia
			100	Na rozkaz W ^{so} Panu [нерозбірливо] [Warta]siewiczu podług dyspozycji J. O. Księcia Pana wydałem wina butelek sto podczas zjazdu Przyrodników i Lekarzy dnia 22 lipca 1875 r. Butelek
			30	Spozostaje
			1	od 02.03 po 09.04.1878 podczas pobycia J. O. Księcia
			1	22.06.1878 dla J.W.P. Krasickiego
			2	18.07.1878 podczas pobytu J. O. Księcia
			27	reszta sprzedano (Ці слова прописано навхрест, поверх записів. – I. II.)
Bordeaux Premier Grand Cru Seuternu (Białe) (Sauternes. – I. II.)	1874	20	2	20.05.1877 wydano podczas pobytu J. O. Księżat Sapiehow butelek
			3	07.09.1878 podczas pobycia Księcia Czartoryskiego, hr. Tarnowskich i Branickich ⁵⁰
			1	dla W ^{so} Pana Pełnomocnika
			14	
Bordeaux Schateau Lapaurie (Białe) (Château. – I. II.)	1874	10	1	W sierpniu 1877 dla W ^{so} Pana Pełnomocnika
Bordeaux Schateau La Tour Blanche (Białe) ⁵¹ (Château. – I. II.)	1874	20	1	15.02.1880 dla W ^{so} Pana Pełnomocnika
			1	16.07.1880 dla J. O. Xięcia
			2	1.10.1880 Podczas pobycia Pana Tissota ⁵² , Hr. Borkowskiego, Hr. Dzieduszyckiego i Pana Wołowskiego ⁵³
Schateau d'Yquem Lur Saluces (Białe) (Château d'Yquem. – I. II.)	1874	10	1	Od dnia 30.12.1874 do dnia 04.01.1875 wydałem butelek (Під час візиту князя Євстахія Сангушка. – I. II.)
			1	Od dnia 3go do dnia 5go. 01.1878 dla W ^{so} Pana Pełnomocnika
			1	25.06.1879 II – II – II
			1	9.09.1880 dla J. W. Hr. Zamojskich ⁵⁴
Bordeaux Schateau d'Yquem (Białe) (Château d'Yquem. – I. II.)	1864	5	1	20.05.1877 dla J. O. Xiężat Sapiehow
Likworu butelka		1		
Jamaiki butelek (jedna o połowy wyżej niepełna)		2		
Starki butelka		1		

Podług obrachowania wina na dzień 1go wrzesnia 1874 r. znajduje sie wina w piwnicy Zamkowej butelek razem **817**.

Рис. 4. Автографи гостей Підгорецького замку із гостьової книги (Podh. II 189, Księga autografów, 75)

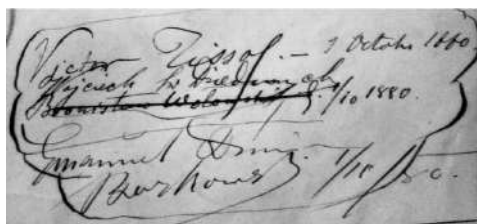

Рис. 5. Автографи гостей Підгорецького замку із гостьової книги (Podh. II 189, Księga autografów, 101)

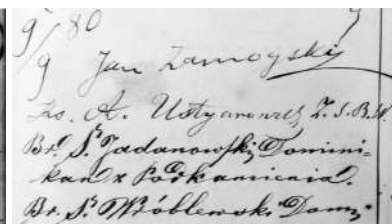

Рис. 6. Автографи гостей Підгорецького замку із гостьової книги (Podh. II 189, Księga autografów, 101)

⁵⁰ Із гостьової книги (Podh. II 189, Księga autografów, 75) дізнаємося про перебування в замку ще 6 вересня 1878 р., вочевидь із ночівлею на наступний день, згаданих осіб: «z Zamojskich Branicka, Władysław Branicki, Henry Cochlin – Paris, Stanisław Tarnowski, z Branickich Tarnowska (6 wrzesnia 1878)» (рис. 4).

⁵¹ Найімовірніше написання назви – *Bordeaux blanc Chateau Latour Blanche* чи *Château La Tour Blanche*. Цей сорт вина був у меню обіду з прийому в Підгорецькому замку у 1887 р. ерцгерцога Рудольфа (Пара, «Kronika Podhorecka», 167; Stevenson, *The New Sotheby's Wine Encyclopedia*, 107).

⁵² М. М. Варварцев, «Тіссо (Tissot) Віктор (14.08.1844–06.07.1917)», в *Україна в міжнародних відносинах: енциклопедичний словник-довідник*, випуск 6 (Біографічна частина: Н–Я), відп. ред. М. М. Варварцев (Київ: Інститут історії України НАН України, 2016), 250–251.

⁵³ Із гостьової книги (Podh. II 189, Księga autografów, 101) дізнаємося про перебування в замку 1 жовтня 1880 р. відомого французького письменника у товаристві: «Victor Tissot, Wojciech Hr. Dzieduszycki, Bronisław Wołowicz, Emanuel Dunin-Borkowski» (рис. 5).

⁵⁴ Із гостьової книги (Podh. II 189, Księga autografów, 101) дізнаємося про перебування в замку 9 вересня 1880 р. Яна Замойського з духовенством: «Jan Zamojski, ks. A. Ustyjanowicz Z. S. B. W. [Zakon Świętego Bazylego Wielkiego], Br. S. Zadanowski, dominikanin z Podkamentia, Br. S. Wróblewski, domi[nikanin]» (рис. 6).

Bibliographic References

- A History of Wine in Europe, 19th to 20th Centuries*. Volume I: Winegrowing and Regional Features, eds. Silvia A. Conca Messina et al. Cham: Springer International Publishing AG; Palgrave Macmillan, 2019.
- A History of Wine in Europe, 19th to 20th Centuries*. Volume II: Markets, Trade and Regulation of Quality, eds. Silvia A. Conca Messina et al. Cham: Springer International Publishing AG; Palgrave Macmillan, 2019.
- Archiwum Podhoreckie (Archiwum Narodowe w Krakowie, zesp. 637 Archiwum Sanguszków) II 158, Inwentarz rysunkowy zamku w Podhorcach (sporządzony przez Leona Rzewuskiego) 1859 (dodane „Zanotowanie ważniejszych robót koło zamku Podhoreckiego” (1869–1887), Przyhud i rozhud wina w piwnicach Zamku Podhoreckiego, spisano dnia 1-go wrzesnia 1874 r. ...), ks.
- Archiwum Podhoreckie (Archiwum Narodowe w Krakowie, zesp. 637 Archiwum Sanguszków) II 185. Kronika podhorecka, 1876–1906.
- Archiwum Podhoreckie (Archiwum Narodowe w Krakowie, zesp. 637 Archiwum Sanguszków) II 189. Księga autografów zwiedzających zamek w Podhorcach (1835–1898).
- Archiwum Podhoreckie (Archiwum Narodowe w Krakowie, zesp. 637 Archiwum Sanguszków) IV/XVI. Sanguszko Eustachy. 11. Dobra podhoreckie. Dzierżawa, kontrakty kupna-sprzedazy (1866–1867), 1–7.
- Archiwum Rodzinne Sanguszków (Archiwum Narodowe w Krakowie, zesp. 637 Archiwum Sanguszków) 2. 8. Akta różne, osobiste 1729–1890. (Testament Władysława Sanguszki i jego odpis, 65–79).
- Cieślak, Jan, & Henryk Lasik. *Technologia wódek*. Warszawa: Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, 1979.
- Demchuk, Stefania. *Vid bobra do fazana: yizha zakhidnoievropeiskoho serednovichchia*. Kyiv: yizhak, 2021.
- Dias-Lewandowska, Dorota. “Spisy trunków wydanych na stół jako źródło do badania kultury picia w Polsce”. In *Wino i historia. Studia z historii wina w Polsce*. T. 2, 81–95. Warszawa: Stowarzyszenie Historyków Sztuki, 2018.
- — —. *Historia kulturowa wina francuskiego w Polsce od połowy XVII do początku XIX wieku*. Warszawa: Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, 2014.
- Karolczak, Kazimierz. “Sanguszko Władysław Hieronim (1803–1870)”. In *Encyklopedia Tarnowa*, red. nac. Andrzej Niedojadło, 388–389. Tarnów: Tarnowskie Towarzystwo Kulturalne, 2010.
- Kieniewicz, Stefan. “Rzewuski Leons (Leon) (1808–1869)”. In *Polski Słownik Biograficzny*. T. 34/1 (140), 127–130. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1992.
- — —. “Sanguszko Eustachy Stanisław (1842–1903)”. In *Polski Słownik Biograficzny*, kom. red: Antoni Gąsiorowski et al. T. 34/4 (143), 478–480. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1993.
- — —. “Sanguszko Władysław Hieronim (1803–1870)”. In *Polski Słownik Biograficzny*, kom. red. Antoni Gąsiorowski et al. T. 34/4 (143), 514–517. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1993.
- — —. “Sapieha Adam (1828–1903)”. In *Polski słownik biograficzny*. T. 34, 534–539. Wrocław, Warszawa, Kraków, 1992–1993.
- Kizchenko, V. I. “Vakhnianyn Anatol Klymentiiovich (1841–1908)”. In *Entsyklopedia istorii Ukrainy*. Vol. 1, 450 (Kyiv: Naukova dumka, 2003).
- Kryczyński, Władysław. *Zamek w Podhorcach*. Złoczów: Nakładem i drukiem Wilhelma Zukarkandla, 1894.
- Lewandowska, Dorota. *Histoire culturelle du vin français en Pologne: moitié XVIIè-début XIXè siècle (Historia kulturowa wina francuskiego w Polsce od połowy XVII do początku XIX wieku)*. PhD diss., Université Michel de Montaigne, Bordeaux III, 2013.
- — —. *Historia kwaśnego francuza. Ewolucja pojęcia dobrego smaku i wyobrażeń o winie francuskim w Polsce*. In *Historie kuchenne: rola i znaczenie pożywienia w kulturze*, red. R. Stolična, A. Drożdż, 34–44. Cieszyn; Katowice; Brno: Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2010.
- Marcinek, Roman. *Rex vinorum: z dziejów węgryzna w dawnej Polsce*. Warszawa: Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, 2015.
- Pamiętnik Drugiego Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich we Lwowie (19–24 Lipca 1875 r.)*. Lwów: August Noskiewicz; Wydział Gospodarczy Drugiego Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich, 1876.
- Papa, Ivanna. “Sangushky v istorii Pidhoretskoho zamku (1865–1939): dzherela do vyvchennia (za krakivskymy i tarnovskymy arkhivnymy materialamy)”. *Naukovi zapysky NaUKMA. Istorychni nauky* 2 (2019): 94–105. <https://doi.org/10.18523/2617-3417.2019.2.94-105>
- — —. “«Kronika Podhorecka» jako źródło do badań nad dziejami zamku w Podhorcach w drugiej połowie XIX wieku na początku XX wieku”. *Krakowskie Pismo Kresowe* 12 (2020): 151–186. <https://doi.org/10.12797/KPK.12.2020.12.07>
- Podhorce: dzieje wnętrz palacowych i galerii obrazów*, oprac. Jan K. Ostrowski, Jerzy T. Petrus; przy współpracy Oksany Kozyr, Tatiany Sabodasz, Angeli Zofii Sołtys. Kraków: Zamek Królewski na Wawelu, 2001.
- Pyvovarenko, Olena. “Vynokurinnia ta shynkuvannia v Hetmanshchyni (druha polovyna XVII – XVIII stolittia). Istoriohrafia problemy”. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka. Istorii* 81 (2005): 104–106.
- — —. “Vynohradne vyno u zhytti kozatskoi starshyny v pershii polovyni XVIII st. (na materialakh shchodennykyv Ya. Markovycha)”. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy* 48 (2016): 18–23.
- Shackelford, James F., & Penelope L. Shackelford. *The glass of wine the science technology and art of glassware for transporting and enjoying wine* (Hoboken: Wiley, 2018).
- Sokyryko, Oleksii. “«Vedluh poradku braterskoho»: benkety kyivskyykh remisnykyv druhoi polovyni XVIII st.”. *Misto: istoriia, kultura, suspilstvo. E-zhurnal urbanistychnykh studii* 7, Spetsialnyi vypusk “Izha ta misto” (2019): 35–86.
- — —. *Kulinarna mandrivka v Hetmanshchyni: sekrety y taiemnytsi staroukrainskoi kukhni seredyny XVII–XVIII stolit: z avtentychnymy retseptamy, adaptovanyim kukharem-tekhnohom Vasylem Druchykom*. Kyiv: Tempora, 2021.
- “Starka”. In *Slovnnyk ukrainskoi movy*. T. 9: S, ed. I. S. Nazarova et al., 658. Kyiv: Naukova dumka, 1978.
- Stevenson, Tom. *The Sotheby’s wine encyclopedia*. New York: DK, 2005.
- The Oxford Companion to Wine*, ed. J. Robinson. Oxford: Oxford University Press, 2006 [e-book].
- The Routledge Handbook of Wine and Culture*, eds. Steve Charters et al. London: Routledge, 2022.
- Varvartsev, M. M. “Tisso (Tissot) Viktor (14.08.1844 – 06.07.1917)”. In *Ukraina v mizhnarodnykh vidnosynakh: entsyklopedychnyi slovnnyk-dovidnyk*. Issue 6 (Biohrafichna chastyna: N-Ya), ed. M. M. Varvartsev, 250–251. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2016.
- “Vitis International Variety Catalogue”. Accessed April 10, 2022. <https://www.vivc.de/index.php?r=passport%2Fview&id=9620>.
- Work, Henry. *The shape of wine: its packaging evolution* (London: Routledge, 2019).
- Yaremenko, Maksym. “Nasolody osvichenykh v Ukraini XVIII stolittia (pro kulturu vzhyvannia tserkovnoiu elitoiu chaitu, kavy ta vyna)”. *Kyivska akademiia* 10 (2012): 117–184.
- Yartsun, Yuliia. “Dozvillia shliakhty Kyivskoi hubernii v XIX st. (korotkyi ohliad)”. In *Historia III*. T. 3: Polsko-ukraińskie spotkania z Klio, 49–59. Częstochowa: Harit Krzysztof Bednarek, 2016.

I. Papa

WINE COLLECTION IN PIDHIRTSI CASTLE: TYPES AND CIRCULATION (1874–1880)

This article introduces an unpublished register of wines from Pidhirtsi Castle, composed in 1874. This source contains information about the sorts of wine, the number of bottles, wine circulation (dates and circumstances of consumption) in 1874–1880, and the names of guests. It is suggested and justified that the authorship of the register belongs to Antoni Kryczyński, a perennial administrator of the castle (1869–1890). The register of wines was designated primarily for Burgrabi's report to the owner of the castle – Prince Eustachy Sanguszko, and his proxies regarding the circulation of wines in the castle. However, this source also allows us to trace the dynamics of daily life in Pidhirtsi Castle in the end of the 19th century, to track the visits of individuals, government officials and public events. The register presents mostly French and Hungarian wines. The quantity of wines correlates with their value. There are references to the sale of part of the wines, which may be due to the short life of these products. Consumption of certain wines is also correlated with the social level of the castle guests or family or friendship ties with them. This source also confirms not only the gastronomic, but also the broad cultural and social functions of wine consumption. In particular, the register illustrates that wine had a very instrumental role: it was a gift to local residents who were ill and a payment for various works. For instance, it was a symbolic gift to the participants (ca. 300 people) of the Second Congress of Polish Natural Scientists and Physicians who visited Pidhirtsi Castle in 1875. The article proposes a hypothesis about the location of the castle brewery (based on the preserved drawings of the premises in Pidhirtsi Castle by Leon Rzewuski). By comparing the information of the register of wines and entries in the "Guest books", it is possible to identify complete lists of visitors to the castle who were treated to wine and to reconstruct the chronology of the visits by Prince Eustachy Sanguszko. The article, besides the publication of the primary source itself, is an attempt to cover through the prism of the history of wine the insufficiently researched everyday life of Pidhirtsi Castle in different historical epochs.

Keywords: Pidhirtsi castle, wine, the dux family Sanguszko, Eustachy Sanguszko, the archives of Sanguszko.

Матеріал надійшов 18.04.2022

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)